

Григорій Васильович Задорожний

академік АЕН України

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-4488-4173

e-mail: i.business@karazin.ua,

Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

КОНСЦІЄНТАЛЬНА ВІЙНА – ПРОВІДНА ФОРМА ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПІДКОРЕННЯ СВІДОМОСТІ ЯК НОВОГО ПРЕДМЕТУ ПРАЦІ В УМОВАХ НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність. Початок нового століття показав, що у світовому господарстві прискорено наростають нові кризові явища, надто швидко загострюються ситуація у форматі глобальних проблем людства, надзвичайно актуалізується необхідність практичної реалізації *імперативу виживання людства*. До того ж однією з головних надзвичайних проблем людства стала пандемія коронавірусу, яка уже стала досить відчутим світовим протилюдським явищем, а надійних методів боротьби з ним поки що не знайдено.

Разом з тим, слід наголосити, що за великим рахунком криза неоліберального сценарію глобалізації заводить людство в тупик, бо велика частина мислячих людей згоджується з тим, що *нинішня глобальна криза* уже почала перетворюватися у *апокаліптичний лабіринт*. Традиційна *механіко-матеріалістична наука* з своїм догматично-атилюдним *діалектичним методом* не може знайти вихід з цього лабіринту тому, що вона усі зусилля спрямовує на дослідження матерії, а *духовний світ і духовну природу людини досі ігнорує*.

Проте, як показало вивчення спеціальної літератури з міжнародних геостратегічних і геоелектронічних відносин, *людство дуже недооцінює* проблеми сучасної глобальної економічної влади й суть та характер *війни за своє майбутнє*, яка уже зараз *широко розгортається* і має величезний вплив на тренди, що можна спостерігати у світовому господарстві. У цьому аспекті слід звернутися до двох *нових світогосподарських явищ*, на які не звертає пильної уваги економічна наука, а тому вона сама має не випереджальну смислову спрямованість, а лише *заднім числом* намагається пояснити особливості сучасної глобальної кризи. Мова йде тут про два нові феномени – панування нової форми економічної – *фінансово-інтелектуальної влади*, яка прагне до абсолютного охоплення сфери соціально-економічних відносин заради прибутку й самої себе; й широкого розгортання світової *консцієнтальної війни*, яка ведеться за *майбутнє* панування тих, хто тримає могутню фінансово-інтелектуальну владу через використання *новітніх технологій маніпуляції свідомістю* людей.

Справа у тому, що в умовах глобалізації *кардинально змінюється сам предмет праці* – ним стає *свідомість людини*, а тому зміни у предметі праці – свідомості, технології маніпулювання свідомістю – зараз є найбільш прибутковим бізнесом. Проте тут економічний аспект не є першорядним. Головне полягає у тому, що нинішній етап еволюції людства уже *втрачає соціальну домінанту*, про що явно свідчать процеси *руйнації соціальної держави, механізмів соціального*

захисту людини, згорання тих сфер суспільства, які мають безпосередньо служити людині: освіта, охорона здоров'я, культура. А *що має замінити соціальну домінанту* – проблема дискусійна й мало ще вивчена.

Проте ця проблема тісно пов'язана з *консцієнтальною війною*, полем бою якої є *свідомість* сучасної людини, її *самоідентифікація, цінності та цілі майбутнього*. При цьому, на мій погляд, можна стверджувати, що консцієнтальна війна є чи не найголовнішою формою реалізації глобальної фінансово-інтелектуальної влади, притримувачі якої мають свої особливі егоїстичні інтереси й прагнуть до безмежного світового панування.

Мета дослідження полягає у розкритті загального змісту консцієнтальної війни як найсучаснішої форми реалізації фінансово-інтелектуальної влади, що відбувається у полі маніпулювання свідомістю, й багато в чому визначає майбутнє людства у сучасному техноштучному світі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження змісту і методів ведення консцієнтальної війни у сучасному глобальному світі; визначення сутності та форм реалізації фінансово-інтелектуальної влади, а також дослідження можливого поля розв'язання протиріччя між *фінансово-інтелектуальною та духовною владами* як передумови можливості дезавування глобальної консцієнтальної війни – такі першочергові завдання *нової постнекласичної людиномірної економічної науки* [6]. З їх дослідженням пов'язана можливість розробки *людського сценарію виживання людства* через формування альтернативної антикризової стратегії *духовно-ноосферно-сталого господарського розвитку*, яка протягом останніх років розробляється вченими кафедри міжнародної економіки та світового господарства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Така проблематика є надзвичайно актуальною і дискусійною, а тому текст має перш за все методологічне спрямування. При цьому слід вказати, що у літературних джерелах поки що є досить мало публікацій щодо досліджуваної тематики.

В умовах сучасної глобальної війни *на перше місце* висувається «*війна смислів*», яка стосується насамперед *підвалин свідомості людей*, її зміни в *форматі*, який задається стороною, яка починає війну. Для планування військових операцій важливо мати уявлення про *ігрову модель війни на фронтах товарних і фінансових ринків*.

Визнаний класик американської політології Зб. Бжезинський ввів для людей європейської освіти *модель театру військових дій* (ТВД) в образі «великої шахівниці» *протиборства*: свій – чужий; білі – чорні; «Хто не з нами, той проти нас». Архітектор китайського чуда Ден Сяопін, будучи довічним головою Всекитайської асоціації любителів карткової гри в бридж, бачив модель ТВД в образі «великого карткового столу історії», коли вся політика будується не на двох, а на *трьох силах*: ми самі – наші союзники – наші вороги. Обидві ці стратегієми мають місце у сучасному глобально-кризовому світі. Переплітаючись між собою, вони багато в чому впливають на дійсний стан людства, протидіючи можливості виживання людського роду.

Найбільш тривожний вираз кризи життєдіяльності сучасної людини в найбільш наглядному сьогодні вигляді мислиться, перш за все, в *кульгавості на обидві ноги* того, що традиційно називається *соціальною* або простіше – соціальною захищеністю людини в жорстко насадженому соціал-дарвіністському глобалізованому світі. Життя в штучно створеному повсякденному світі *небезпеки*, котра щоденно *поширюється*, відображається у внутрішньому почутті наростаючої тривоги, яка стає повсякденністю. «Найбільше вражає те, що створений людиною світ ... *заперече* вже не тільки природу і Бога, з якими у нього боротьба, а й ... *саму людину*, яка йому просто *вже не потрібна* – ні по суті своїй, ні в масі своїй. Штучний світ вимагає а якогось *штучного людиноподібного створення*, того ж гуманіда – чи то просто *постлюдини*, чи то навіть *надлюдини*, ну і треба думати, вже й не в тих кількостях і пропорціях, ніж сьогодні, а тому всім, хто не пристосувалися і *правильно не змужували*, *землянам* доведеться, видно, цей щасливий, але іманентно вже *хвороботворний, світ покинути*» [12, с. 511] (виділено мною – Г. З.).

По суті, в цій тезі в прихованому змісті укладений *заклик до війни проти самої людини*, бо всім землянам, котрі *не пристосувалися* до умов наростання *штучно-технічного світу* і *правильно не змужували*, доведеться цей іманентно вже кризовий і хвороботворний світ покинути. Чи не про це твердять глобальні теорії золотого мільярда, а далі й двох мільярдів. Проте і це ще не все: *НБІК-конвергенція*, що знаменує перехід людства до *шостого технологічного укладу*, практично створює реальні умови для *стирання межі між живим і неживим*, готує процес *заміни (знищення) людини кіборгом* – штучним створенням із самовідтворювальним *штучним інтелектом* на голографічному носії-субстраті. Це поки що повною мірою не усвідомлюється масовою свідомістю, але вже насувається таке прозріння в прискореному темпі.

Все це відбувається тому, що хвалена традиційна – *механіко-матеріалістична наука*, що *виключила* з предмета своїх досліджень *духовний світ людини*, її *свідомість*, не може ні більш-менш повно описати сучасну *цілісну реальність*, ні знайти *життєрадієвого шляху* для виходу з триваючого полікризового стану людства, для якого наростання ризиків, небезпек і катастрофічності вже стає майже звичною повсякденністю. У глобальному світі діє на всю силу *закон техногуманітарного балансу* [13], зміст якого зводиться до того, що людина своєю *технократичною діяльністю* створює умови для того, щоб *духовно-людяні цінності*

переставали діяти, щоб безроздільно панувало *технократичне мислення проти людини*. *Техократизм* сьогодні *диригує псевдобуттям світу*, бо він є *бездушною і жорсткою передвизначеністю неживої матерії*. Він *створить штучний світ*, де мало людей залишаються людьми лише за назвою, *втрачаючи* в прискореному режимі свою *людяність*, неусвідомлено поповнюючи її *техноантилюдяністю* різних екранів та «смертофонів» [17, с. 19]. Зараз думаючим людям зрозуміло, що *технократизм з його шкідливою матеріалістичною діалектикою* – *невеликою німецькою хворобою*, що є *насправді полігібридною онкологією розуму*, котра сполучила *раціональне безумство і несамовитість* [17, с. 22], ставить за мету, щоб у світі *перемогла* остаточно і безповоротно одна сторона – *технічна*.

Машина не просто підпорядковує людину в якості свого придатка, але й веде до *непотрібності людини в машинному світі*. Про це ще в 1947 році писав відомий французький письменник Ж. Бернанос: «Хіба не час задуматися, чи немає в усіх наших бідах загальної причини: чи не є та форма цивілізації, яку ми зовемо *цивілізацією машин*, свого роду *нещасним випадком, патологічним феноменом* в історії людства і чи не буде *правильніше* говорити *не про цивілізацію машин*, але *про захоплення цивілізації машинами*, *найнебезпечніший наслідок якого* – *докорінна зміна* не тільки середовища проживання людини, а й *самої людини*. Не будемо *піддаватися на обман*» [1, с. 110-111].

Проте глибинна суть захоплення цивілізації машинами не визнається в форматі механіко-матеріалістичної науки, бо вона *відкинула і геть ігнорує духовність*, оскільки *машині-механізму дух просто не потрібен*. *Дух* – це *ноумен*, який *чужий технічному світу машин*, а тому з самого початку цей світ був призначений для *цілерациональності*, яка здійснюється не в просторі захисту і збереження людини. Людина-особистість не просто *шкідлива машинному, техночному світу*, останній *просто ігнорує людину* за непотрібністю, оскільки машинна цивілізація у своєму розвитку потребує *штучного інтелекту на синтетичному носії*. Штучний інтелект знати нічого не бажає про духовність, бо він являє собою вищу форму однобоко заточеного на *матерію інструментального*, тому й *інвалідного розуму-інтелекту*.

У цьому плані стає зрозуміло, що *засилля машин* стала *зубною п'явкою*, бо таке засилля як *хвороба технічної цивілізації* оселилася в *самій людині*, яка поступово *втратила духовність*. Тобто сучасна людина в існуючому техночному світі прискорено *розлюднюється, уном людяності* [9] її *невідомий*. Така (пуст)людина *не може* навіть помислити, що існує *ціннісна раціональність*, яка *визначає якість цілей* діяльності. Проте *відмовляючись від розуміння ціннісної раціональності*, не керуючись нею в своїх проектах, рішеннях і діях, людина сама по своїй нерозуміючій волі *все далі й далі відходить від своєї потенційної людяності*. Вона вступає в таку стадію свого (не)розвитку, де, за словами мудрого Піфагора, *пороки стають звичаями*, і *приходить розуміння*, що «сучасний світ є свого роду *світлом-перевертнем*», в якому *немає місця духовності-людяності*.

З іншого боку, слід розуміти, що головний тон в нестримній інноваційно-технічній гонці задають *наукові військові розробки*, бо навіть у чисто економічному плані продаж новітнього озброєння є однією з най-

більш прибуткових справ. Така гонка неминуче обертається *спотворенням людського світу*, бо в цій гонці за інноваціями людина з її людськими проблемами відсувається на задвірки *одновимірного життя* (хоча постає питання: чи можна назвати це *істинно людським життям*?).

Проте визначальна характеристика сучасності лежить зовсім не в створенні постійно і настирливо оновлювальної техніки як матеріально вираженої засади штучного світу, а в тому, що відбувається *прискорена деформація цілей і цінностей людської діяльності*, і перш за все *втрата* людиною *морально-етичного виміру* своїх мотивів і результатів. Це обертається розширюваною *підміною нормативного знання*, що відкриває системні зв'язки в природі й обмежує технологічне свавілля, *знанням суто інструментальним*, яке цілком і повністю зводиться до *відкриття нових технологій*. Людина, що погналася за створенням *штучного зовнішнього комфортного світу*, і сучасне техносно налаштоване суспільство *втрачають сенс Великого духовного проєкту*, без якого практично неможливо *ціннісне* цілепокладання розвитку як внутрішнього настрою і бажання забезпечувати гідне, щасливе *людяне життя* всього населення планети Земля.

Імператив виживання людства (М. К. Мамардашвілі та М. М. Моїсєєв), порятунку людини, через реалізацію якого може бути *врятоване саме життя* на планеті, стає *центральним практичним завданням*. Нам необхідно зрозуміти так зване *постіндустріальне суспільство* як *повернення* з «постлюдського» світу в *людський*, а тому культурна революція сучасності полягає в тому, щоб *повернути права живого і підвищити його статус* — онтологічний і ціннісний, тобто *людяний* за своєю висхідною природою.

Постнекласична людиномірна наука, як вираз *четвертої наукової революції*, сьогодні стала на *порядок* кризово-глобалізованого світу зовсім *не випадково*. Сама її назва, ім'я вказує на *глибокий сенс* цієї науки, в якому центральним благо-несучим словом є *Чоло-Вік* — *лице*, звернене до *віковичних цінностей життя*. В цьому онтологічному сенсі *людина* виступає як *міра всієї життєдіяльності*. В форматі такого світорозуміння *приходить* чітке усвідомлення і розуміння *головного завдання науки XXI століття*: дослідження *внутрішнього духовного світу людини*. Без такого розуміння Універсуму і людини, здійснення її практичних плідних рятівних дій у даному напрямку *навряд чи* можна знайти реальні шляхи виходу з полікризи сучасності, яка лише поглиблюється. *Одухотворення, олюднення* дійсності сьогодні *рівнозначно виживанню і порятунку людства*. І перед вченими, як втім, і перед усіма землянами, постало фундаментально-рятівне питання: *чи готові ми прийняти єдність науки і духовності?* Проте слід зрозуміти, що мова тут йде про нову *людиномірну науку* з її новим *істинним методом пізнання* людини і світу — *триалектикою*, а надалі й *полілектикою*.

Науковий інтерес до духовності та внутрішніх глибинних пошуків особистості зараз стає не просто пріоритетним, але і *граничним обнадійливим життєрятівним фактором* в дуже проблематичному сучасному світі. Нова парадигма [10] зможе стати важливим каталізатором *еволюції свідомості*, якій належить грати *роль критичного чинника* в збереженні життя на нашій планеті. *Духовний внутрішній світ* людини стає голов-

ним *об'єктом досліджень* сучасної людиномірної науки, бо саме з цього світу випливає і *нове цілісне світорозуміння*, де проблеми життя і смерті, миру і війни, людини і кіборга стають *великими осмислювальними проблемами* про можливість *виживання* людства.

У форматі людиномірної науки *війна* є *антилюдяним феноменом*, який підриває самі основи життєдіяльності людини і функціонування Природи. Культура, намагаючись втілити гармонію і загнудати хаос, сприяє просвітлінню думки і нормотворчості, що полегшує реалізацію внутрішньої екзистенції людини *саме як людини*. Війна — її антипод, це масове, *організоване політичним суб'єктом насильство*, яке має на меті *встановлення іншого порядку*, де визнається *легальність смерті й руйнування*. Війна оголює травматизм життя, занурюючи людину і здорове суспільство в серйозність, ризик і моральну, а більш вірно — *особистісно-моральнісну відповідальність*. Війна знищує саме прекрасне створіння Бога — вона *знищує людину*. Навіть сьогодні, після двох світових воєн, можна говорити про *третю війну*, яка явлена у багатьох локальних конфліктах, масових вбивствах, знищенні людей й інших злочинах агресорів і терористів (Папа Римський Франциск).

Звичне *кліше* «людство переходить від індустріальної цивілізації до постіндустріальної», якщо сутнісно, глибинно замислитися, є *механістичним і схоластичним*. Констатуючи соціальні зміни, воно не характеризує субстанцію, сутність, статус нового світу, бо сама *соціальність* є *поверхневим виразом онтологічної духовності*. Соціальність не виражає однозначно *людяних цінностей*. Так само як не сприяють цьому й інші досить поширені у повсякденності префікси, на зразок «нео» або «транс», чи «пост». У цьому сенсі існує й війна, мова про яку щоденно звучить з телеекранів. У ситуації універсального мовного транзиту не тільки вдосконалюються типи озброєння і переписуються військові статuti, *змінюється саме розуміння війни як деструктивного феномена*.

У період до гуманітарної катастрофи ХХ століття війна мала певну легітимність, бо динаміка світу коректувалася війною. В індустріальному суспільстві вона набувала рис індустріального підприємства: обзаводилася стандартизованою технікою, високотехнологічною логістикою, специфічною бюрократією, докладними військовими прописами і правовими регламентами. Після подій у Югославії з'явився новий термін «*гуманітарна війна*». В кінці ХХ століття відбулося *переосмислення окупації як соціокультурної реконструкції*, і як результат цього почав формуватися концепт *ухилення від фізичного оволодіння територією і прямого бойового зіткнення*, хоча їх рецидиви й досі трапляються. Прикладом такого територіально-владного мислення з'явилася недавня Кримська операція, спланована і реалізована в геополітичних категоріях, у той час як правова, геоекономічна, геокультурна проблематика залишилися на периферії стратегічного розгляду і осмислення.

Військова машина зводиться до сили, що здатна впливати на обставини, не тільки викидаючи вогонь і залізо, але відкидаючи й досить значимий і впливовий тінь у свідомість людей. Сьогодні країни-лідери глобального світу здебільшого орієнтуються і апробують засоби панування, що *виходять за рамки традиційних бойових регламентів*. При цьому особлива увага приди-

ляється випереджаючим розробкам, адаптації технологій, що перетікають у військову сферу з цивільної, включаючи інформаційні та високі гуманітарні технології – *high hute*. Проте високі гуманітарні технології базуються на мантрах про людське, а не на розумінні *людяності як духовної іпостасі людини*. Якщо людське за традицією вбачається через трактовку *поверхово-викривленої діалектичної біо-соціальної суті людини* (звідси й *традиційно-оманлива теза, що людина походить від мавпи*, бо остання дійсно має біологічні й соціальні прояви свого життя), то *сенс людяності* запліднюється і реалізується через визнання *душевності та духовності* як головних специфічних ознак людини. Це витікає з того, що *істинна глибинна, онтологічна природа людини є триіпостасною – духовно-біо-соціальною*.

Спеціальний аналіз проблематики *high hute* показує, що до процесу їх осмислення і реалізації залучаються різного роду приватні підприємства, інтелектуальні корпорації, венчурні фірми, так звані «мізкові центри» (корпорація РЕНД та ін.), які розробляють і задають образи і стратегії, котрі змушують інтерпретувати реальність у світлі майбутньої іреальності. Масовій свідомості нав'язуються такі розробки, де дійсний *людяний розвиток повністю затушовується*, людяні цінності свідомо розлюднюються, людина *не може себе ідентифікувати саме як людину*. Новизна неоліберальної глобалізації зводиться до завдання, щоб поширити *дещо*, що ще потрібно *нав'язати непокорній реальності*, а перед цим старанно розробити це дещо за допомогою *спеціальних знань* (З. Бауман). При цьому слід констатувати, що такі знання мають *технократичний, а не людяний* характер.

Все це говорить про те, що значно розширився діапазон протиробства у сучасному глобальному світі: до ареалів суші, моря, повітря, космосу додався віртуальний всеохоплюючий *кіберпростір*, де панує чистий *технічний інтелект*. При цьому *формат духовності, людяності практично відсутній*, бо духовно-людяні цінності лише *шкодять* технічному мисленню. Людина потрібна тут лише як *інтелектуальний засіб* для заглиблення у *віртуальний світ*, який *не є людяним* за визначенням.

У постсучасному середовищі змінюється сама мова *війни*, зростає значення виразу *соціально-нейтральних взаємодій*, у тому числі кодів безпеки, що *не мають суто соціальної загрузки*, сприяють процесам *зламу соціальної держави*, швидкості реакції й високої майстерності в створенні штучних ситуацій, котрі орієнтуються на переваги можливостей щодо традиційного аналізу, прогнозування, вироблення правильних рішень та їх реалізації можливим противником. Прагнення до нанесення руйнувань і втрат все більше заміщується захопленням стратегічної, *психологічної, інформаційної ініціативи*, фрустрацією противника, прагненнями до його *морального знищення*, свідомою, але прихованою організацією *конфліктів у колі осіб*, що *приймають стратегічні рішення*, придушенням їх волі, підбиттям до *прийняття критично невірних рішень*.

У найближчому майбутньому нам буде потрібно *повне переформатування* поняття «війна» в масовій свідомості [14] з урахуванням нерівномірності розподілу майбутнього територіями, і з урахуванням розробок нових нищівних для розвитку свободо-відповідальної творчої особистості методологій. При цьому важливо розуміти, що опис будь-якої події – це перш за все її

інтерпретація. Вона необхідна для ефективної поведінки, однак недостатня. Конструювання (прописування) *майбутнього* пов'язане з проблемою: «*сьогодення – майбутнє*». При цьому майбутнє мислиться як *інший стан людського всесвіту по відношенню до уже відомого, але помилкового кризового нинішнього*, але й так стрімко *зникаючого минулого*. Масова свідомість не стикалася з закритим проявом *нової феноменології*, і їй невідомі повні закономірності, що діють у швидко змінному середовищі. Лапідарність пояснювальних схем щодо більшості дійсних подій, насамперед трактовок у спеціально проплачених ЗМІ, чревата головоломками. Це сприяє тому, що істинні сенси подій досить часто покриваються невідомістю для масової свідомості.

Війна за майбутнє має свою приховану стратегію. Про правильність стратегії можна судити, лише знаючи, *на що вона націлена*. Тим часом, як показує спеціальний аналіз, саме *військовому мистецтву* властива *презумпція реалізму* – занадто жорстко тут перевіряються практикою ідеї і припущення, бо військові аналітики й стратеги краще за інших знають «темну» сторону життя. Вони мають свій специфічний здоровий глузд, котрий обґрунтований особливим характером рішень, ціною виконання/невиконання наказів, імперативом ініціативи при незворотності подій, хворобливістю втрат, раптовістю невдач, прогнозами і ризиками щодо нових форм синкретичних ефектів. Величезний негативний вплив на розуміння майбутнього має те, що навіть у програмах економічної університетської освіти не вивчаються курси *прогнозування*, а також *трансперсональної психології*, на основі знань якої повинна продукуватися картина *людяного майбутнього*.

Феномен війни доводиться адаптувати і до існуючого стану речей, і до нових виникаючих обставин, причому обидві ці орієнтації можуть бути активовані одночасно. Стратегічне планування війни за майбутнє в новій феноменології істотно відрізняється від оперативного: домінанта першого – контекст, результативність другого – текст. Тактичні та стратегічні цілі часом суперечать між собою, а суддею може виступати горизонт прогнозування і стратегічного планування.

Специфіка сучасної війни визначається тим, що найважливіша спрямованість глобальної війни на поразку пов'язана з тим, щоб *зруйнувати того суб'єкта, який може вести війну і здатний розробляти й ставити стратегічні цілі*. Тому головний наступ спрямовується на знищення тих інтелектуальних центрів, які займаються розробкою національних стратегій виживання. Ця специфічна діяльність отримала назву *консцієтальної війни*. Зараз у понадскладному глобальному кризовому конкуруючому світі найважливіша мета полягає в тому, щоб *суб'єкта, який здатний ставити стратегічні цілі або розуміти, що відбувається в світі, просто не було б, щоб він був знищений*. Якщо цей рівень зникає, то він починає заміщатися іншими операційним рівнями військових дій. При роботі на цих рівнях стратегічні цілі не з'являються.

Сьогодні ведеться інтенсивна боротьба за саму можливість ставити стратегічні цілі й накопичувати ресурс реалізації цих цілей. Всі так звані класичні форми поневолення на основі їх включення в існуючий тип виробництва в даний час стають все менш і менш дієвими. *Наявність або відсутність суб'єкта, здатного ставити глобальні цілі, є нормативною точкою*

відліку, навколо якої ведеться активна боротьба. Така боротьба ведеться потайки, а її зміст визначається самою можливістю появи Лідера, наявністю механізмів об'єднання народу навколо нього як суб'єкта, здатного виражати, формулювати глобальні цілі та організувати їх досягнення [3].

Сама назва *консцієнтальної війни* [2] походить від латинського слова *conscientia* – «свідомість», тобто *війна пов'язана зі свідомістю*. При цьому важливо нагадати дві істотні тези, які пов'язані з переходом *пізнання світу в новий людиномірний формат*.

По-перше, *свідомість видається більш фундаментальною засадою реальності, ніж звичні нам матерія, простір і час* [4]. По-друге, *глобалізація змінила основний предмет праці людини – ним стала людська свідомість* [8].

Одним з перших на цей факт вказав М. Г. Делягін: «Головне в глобалізації – не феєрверк, що вражає уяву (і, відповідно, кишеню розслаблених глядачів), відкриттів і технологій, але *зміна самого предмета людської праці*. Сучасні інформаційні технології зробили найбільш *прибутковим, найбільш комерційно ефективним бізнесом* не перетворення навколишнього середовища, мертвих речей, яке залишалося єдиним чином дії людства з моменту його появи (і завдяки якому воно, власне кажучи, і сформувалося як людство), але *перетворення живої людської свідомості* – як індивідуальної, так і колективної» [5, с. 53] (виділено мною – Г. З.).

Консцієнтальна війна – це війна психологічна за формою, цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами, в якій об'єктом руйнування і перетворення є *ціннісні установки народонаселення противника*, в результаті чого первинні життєві цілі замінюються вторинними, третинними і більш низькими, приземного рівня. З початком консцієнтальної війни вплив на стан масової свідомості зростає. Ця війна кардинально змінює перш за все *людяні цінності* через зміну звичних стереотипів. Нав'язуються змінені військові цілі з високою ймовірністю їх досягнення. Такі цілі спочатку вкидаються у свідомість через технологію «Вікно Овертона» як якісь спочатку не значимі, але при їх досягненні такі змінені цілі уже сприймаються людиною як актуальні, трактуються як благо для людини.

Консцієнтальна війна є явним виразом глобалізації, яка за великим рахунком, є періодом зростаючої *конкурентоздатності знань* й гостроти проблем екології, де *ціннісна конкурентоздатність* дійсно стає імперативом (Ю. Пахомов), а глобальний світ вступив у *нову шосту стадію міжнародної конкурентності* – *ціннісну* [10]. З огляду на безпосередній зв'язок ціннісних і цілепокладаючих установок людини з культурою свого народу, можна сказати, що об'єктом в консцієнтальній війні є *культурна оболонка противника*, а оскільки *культура є стрижнем цивілізації*, питання йде про *руйнування цивілізації*. Як показав у своїх роботах Шіфферс, консцієнтальна війна ведеться для того, щоб зруйнувати *енергію святого, енергію архетипу країни*. Після цих руйнувань і зламів *країна перетворюється у відкритий порожній простір*, де можна насаджувати ті образи, стереотипи та цінності, які потрібні для підкорення народу через м'яку силу.

Ю. Громико виділяє *п'ять основних способів ураження і руйнування свідомості* в консцієнтальній боротьбі [3]:

1. Ураження тканин мозку знижує рівень функціонування свідомості; це може відбуватися на основі дії хімічних речовин, тривалого отруєння повітря, їжі, спрямованих радіаційних дій.

2. Зниження рівня організації інформаційно-комунікативного середовища на основі його дезінтеграції і примітивізації, в якій функціонує і «живе» свідомість.

3. Окультний вплив на організацію свідомості на основі спрямованої передачі мислеформ суб'єкту ураження.

4. Спеціальна організація і поширення по каналах комунікації образів і текстів, що руйнують роботу свідомості (умовно це може бути позначено як психотропна зброя).

5. Руйнування способів і форм ідентифікації особистості по відношенню до фіксованих спільнот, що приводить до зміни форм самовизначення і до деперсоналізації.

Основним предметом консцієнтальної зброї та консцієнтальної війни є *ідентичність*, тобто те, як сучасна людина себе ідентифікує. Цей старий феномен був відомий з часів релігійних війн. Зараз не випадково однією із найбільш обговорюваних теорій є теорія С. Хантінгтона, яка називається теорією *зіткнення цивілізацій*. У ній стверджується, що основний феномен політичних реалій кінця ХХ – початку ХХІ століття – це *зіткнення цивілізацій*, де за цивілізацією, за С. Хантінгтоном, лежить перш за все момент етноконфесійний чи етнорелігійний [16]. Доводиться, що зовнішня цільова визначеність починає задавати стиль життя цієї людини і засаду того, як вона себе визначає, як вона себе ідентифікує. Відповідно, *консцієнтальна війна – війна на поразку свідомості*. В основі такої поразки лежить *знищення людської здатності до вільної ідентифікації*, тобто *здібності кожного з нас до самовизначення*. Ця проблема досить змістовно розкрита у книзі С. Хантінгтона «Хто ми?», де всебічно розглядаються проблеми кризи ідентичності й виклики американській національній ідентичності [15].

Ідентифікація будується на підставі уяви – діяльності щодо породження образів і сутнісних символів. Саме *символічні ряди і саме уява піддаються заміщенню або зламу в першу чергу*. Людина не тільки втрачає свій образ, а й перестає відновлювати і вибудовувати свій образ заново, *перестає бачити себе очима інших людей*, у тому числі й очима своїх славних предків, своїх геніїв та святих, і, в кінцевому рахунку, втрачає форму і лад свідомості.

Ідентичність – це процес самовизначення даної людини відносно до традицій та культури. Вона включає її релігійну приналежність, тип мови, якою розмовляє людина, базові цінності, що належать даній традиції й культурі. В останні 15–20 років виникло питання про те, чи можна трансформувати і змінювати ідентичність, яким чином можна змінювати ідентичність?

Основним засобом зміни ідентичності є різного типу *екранні технології*, тобто телеекран, екран Інтернету, екран «смертофону», де на ідентичність людини можна досить сильно впливати, її трансформувати. І якщо розвал Радянського Союзу розглядати у цьому

руслі, то у цей час розцвів своєрідний парад ідентичностей, де люди могли називати себе ким завгодно. Цей момент був дуже своєрідним тому, що після того,

як відійшло тоталітарне ідеологічне панування держави, людина лишилася в пустоті, виникла необхідність себе визначити, назвати, хто я є.

Коли на телеекрані можна створювати образи, які вже закладені в свідомість телеглядачів через певні способи самовизначення, та їх тиражувати, роблячи надбанням великих аудиторій, коли люди можуть себе співвідносити з заданими образами, то виникає можливість своєрідної інженерії, тобто спеціального конструювання і подання ідентичності. Тут одні типи ідентичності можуть спеціально критикуватися й викидатися із центру аналізу, а інші типи ідентичності робитися предметом культивування для широкої глядацької аудиторії, а тим самим займати усе основне поле свідомості глядачів.

Як взагалі представлені консцієнтальна зброя й консцієнтальні війни? [2] Сьогодні вчені почали говорити про *основний нерв* і центр консцієнтальної зброї, який стає проблемою *зламу ідентичності, переробки ідентичності*. Консцієнтальна зброя й консцієнтальні війни – це реальність. Ці війни насамперед розгортаються в усвідомленні того, *що* відбувається: як це розуміти, як в це можна включитися, як з цим ідентифікуватися. Все це залежить від того, *що* люди переживають, як вони осмислюють те, що ними переживається. Від цього залежить, як і які вони далі приймають рішення. Так, в прикладі подій 11 вересня 2001 року, виникає досить несподіваний момент: зірвали дві вежі торгового центру, загинули люди, траур, за американців досить боляче, всі переживають за них, а на наступному витку раптом виявляється, що здійснюється наступний крок до світового панування. Це й є консцієнтальна війна, оскільки факт осмислення, факт ототожнювання виявляється одним із найбільш важливих у тій події, яка тоді здійснилася. Чому? Тому що ця подія осмислюється й переживається усім світовим співтовариством.

У силу наявності інформаційних технологій, екранних технологій, які можуть *певним чином трактувати і демонструвати* будь-яку подію, люди попадають у таку ситуацію, де з *свідомістю можна працювати спеціально й окремо*. Звична технологія влаштована таким чином: є будь-яка подія, ми її усвідомлюємо, свідомість як би належить самому плану події і від неї не відокремлена свідомість. Усвідомлення того, що зараз тут відбувається, належить самому учаснику події та супроводжує його дію. Це нормальний звичний феномен організації самосвідомості у повсякденному житті. Коли ж відбувається складна подія, з приводу якої необхідно зібрати великий масив фактів – експертних думок, аналізи наслідків, – то поклатися на свою власну самосвідомість не вдається, потрібна *екранна технологія*, на якій це все *буде монтуватися*. Цей момент має кардинальне значення для зміни форм організації свідомості. Тому що викреслюються *дві принципово різні картини*.

По-перше, я точно знаю, що моя *самосвідомість належить мені*, я усвідомлюю, що зараз відбувається, що я щось усвідомлюю. З *іншого боку, є деяка реальність того процесу, який відбувається* і я його усвідомлюю. Тому важливо розуміти, що відбувається *розділення моєї свідомості та взагалі реальності*. При цьому я досить чітко знаю, що моя самосвідомість належить мені, й ця свідомість протистоїть деякій реальності, яка відрізняється від свідомості тому, що вона може мати дефекти.

Другий момент: хоча здебільшого люди з великою симпатією відносяться до ЗМІ, все ж існує особлива страшна *медіакратія*, де є брехуни-журналісти і проплачені експерти, завданням яких є спотворення реальних подій. Вони утримуються суб'єктами нової фінансово-інтелектуальної влади, яка прагне до абсолютного панування над світом. Проте іноді й ці діючі «творці» самі не можуть точно розібратися в структурі ситуації. Якщо відбувається трансформація певного типу цінностей, розуміння, відносин, то тим самим трансформується й змінюється ситуація. Це дуже впливає на стан свідомості, результатом стає поступова зміна ідентифікації. Тобто свідомо задаються цілі консцієнтальної боротьби за нав'язування певних образів і певного світогляду, що потрібні тій стороні, яка розв'язує консцієнтальну війну.

Разом з тим, на мій погляд, потрібно віддавати собі звіт, що *консцієнтальні війни* супроводжували *всю історію людства*, правда без такої нової назви. Так, наприклад, закид у масову свідомість поняття «гуманізм» ще у XV–XVI століттях, яке й досі критично сутнісно не осмислено, досить спрощено перевернуло розуміння світобудови й ролі у ній цілісної людини. Ще одним прикладом може бути насадження догми про «*економічну людину*», яка й досі панує в економічній науці, а також і догма «*ринкова економіка*», яка не служить зростанню добробуту населення. Це ж саме можна сказати й про традиційний науковий метод пізнання – *діалектику*, яка породила вкрай збіднену картину світу і протягом кількох століть наносила і продовжує нести величезну шкоду людству, породивши сучасний глобально-кризовий світ.

Щодо нинішнього стану нашої країни, то можна стверджувати, що вона стала полем консцієнтальної війни, коли населенню нав'язуються стереотипи неоліберального світогляду, швидко зламуються традиційні металні образи і підриваються національно-культурні цінності й мотиви. Аналіз показав, що перші 20 років існування незалежної української держави співпали з розвитком глобалізаційних процесів. «Країна об'єктивно виявилася втягнутою в них. А це означало, що почала «розхитуватися», «розлагоджуватися» уся традиційна система формування особистості та її життєдіяльності. Якісно змінилася просторова мобільність особистості... Все це привело до того, що, поперше, став змінюватися тип раціональності, на якій засновувалося її життя, по-друге, в процесі соціалізації зросла роль чинників, котрі знаходяться за межами національно-культурного середовища, по-третє, посилюється «розмиття» традиційних ідентитетів людини». На цьому фоні «розвивалася моральна деградація суспільства. Вона стала масовою і пронизує всі соціальні верстви і групи. Взаємне потурання, зниження моральних вимог людей один до одного у всіх ланках офіційних і неофіційних відносин стало загальним. Ненормальна, девіантна поведінка перетворилася у повсякденну норму у величезній масі людей. Базовим, на жаль, для українського суспільства стає людина без світогляду і моралі, «людина без властивостей». Тотальна моральнісна деградація, що продовжується протягом двох десятиріч, перетворила українське суспільство в хворий організм» [18, с. 443, 444].

Останніми роками Україна стала ареною активної дії глобальної фінансово-інтелектуальної влади, стала країною, де майже повністю реалізується зовнішнє управління, яке переслідує не національні, а глобальні

транснаціональні інтереси, які маскуються під повсюдним нав'язуванням так званої «ринкової економіки». Це обертається постійним зuboжінням більшості населення, наростанням соціальної небезпеки і занепадом освітньо-культурної й оздоровчої сфер, втратою реальної незалежності, збільшенням неможливості відродження народно-господарського комплексу і зростання добробуту українського народу. Все це змушує більш цілісно і рельєфно досліджувати проблеми сучасної консцієнтальної війни, боротися за можливість формування і реалізації своєї національної рятівної стратегії виживання і відродження українського народу.

Висновки. Таким чином, консцієнтальна війна пов'язана зі зміною свідомістю та ідентифікації людини. Це відбувається тому, що, по-перше, свідомість, як довела новітня наука, є більш фундаментальною засадою реальності, ніж звичні нам матерія, простір і час, по-друге, глобалізація змінила основний предмет праці людини – ним стала людська свідомість. Розуміння цього саме й викликало можливість зміни пізнання світу в новому людиномірному форматі. Консцієнтальна війна ведеться за виживання людства, за його майбутнє. В ході цієї війни, яка є по суті боротьбою Техносу і НОМОСу за перемогу: *технічного штучного світу* чи світу *людяного*, уже формується і насаджуються у свідомість *все-ще-людина* картина майбутнього. На жаль, поки-що Технос тактично виграв. Проте людина у своєму *божественно-онтологічному естві* має *усі потенційні можливості*, перш за все – *духовно-моральнісні*, для стратегічної *перемоги!* Якщо людина зможе у цьому глобально-кризовому світі залишатися *людиною як такою*, що *усвідомить* і почне *реалізовувати* свою *людяність* у кожному своєму вчинку, то й *людяне майбутнє* стане Великою Перемогою Людства!

Список використаних джерел

1. Бернанос Жорж. Свобода ... для чого? СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2014. 288 с.
2. Громыко Ю. Консциентальное оружие и консциентальные войны. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/publicdoc/2007/782/>
3. Громыко Ю. Оружие, поражающее сознание, – что это такое? URL: <http://www.pereplet.ru/text/grom0.html>.
4. Гроф С., Ласло Э., Рассел П. Революция сознания: Трансатлантический диалог. Москва: ООО «Изд-во АСТ», 2004. 248 с.
5. Деягин М. Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации: Курс лекций. – 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2003. 768 с.
6. Задорожна О. Г. Сучасне господарство: постнекласична методологія як основа розгортання антикризових трансформацій. Харків: «Точка», 2018. 356 с.
7. Задорожний Г. В. Гуманизм или Человечность? Уномика о спасительном глобальном мировоззрении (методологические очерки). Харьков: ВННОО, 2020. 124 с.
8. Задорожний Г., Задорожна О. Свідомість як новий предмет праці та поле досліджень постнекласичної людинорозмірної науки. *Україна: аспекти праці*. 2015. № 3. С. 21-32.
9. Задорожний Г. В., Задорожна О. Г. Уномика. Прологомены судьбоносной интегральной науки о спасительном развертывании человечности. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2019. 164 с.
10. Задорожний Г. В., Москвина А. О. Ценностная конкурентоспособность как новая стадия международной конкуренции. *Социальная экономика*. 2010. № 1. С. 106-133.
11. Задорожний Г. В. Человекомерность как основание научной парадигмы выживания человечества. Харьков: ВННОО, 2020. 126 с.
12. Михайлов Ю. Реквием. Роман о романе, или роман с романом. Метафизическая проза. Москва: ТЕИС, 2010. 592 с.
13. Назаретян А. П. Нелинейное будущее и проблема жизненных смыслов. *Историческая психология и социология истории*. 2012. Т. 5. № 2. URL: <http://temnyjles.narod.ru/Nzrtn/Nelin.htm>.
14. Тоффлер Э. Война и антивоина: Что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI века. Москва: АСТ: Транзит книга, 2005. 412 с.
15. Ханггинтонг С. Кто мы? Москва: Издательство АСТ, 2018. – 544 с.
16. Ханггинтонг С. Столкновение цивилизаций. Москва: Издательство АСТ, 2017. 576 с.
17. Шулевский Н. Б. Орлиная мудрость софиасофии парит над Россией. *Философия хозяйства*. 2020. № 6. С. 16-28.
18. Шульга М. О. Дрейф на узбичья. Двадцать років суспільних змін в Україні. Київ: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2011. 448 с.

References

1. Bernanos, Georges. (2014). Freedom ... for what? SPb., Publishing house of Ivan Limbakh [in Russian].
2. Gromyko, Y. Conscientious weapons and conscientious wars. (n.d.). Retrieved from <http://gtmarket.ru/laboratory/publicdoc/2007/782> [in Russian].
3. Gromyko, Y. Weapon that strikes consciousness - what is it? (n.d.). Retrieved from <http://www.pereplet.ru/text/grom0.html> [in Russian].
4. Grof, S., Laszlo, E., Russell, P. (2004). The Revolution of Consciousness: Transatlantic Dialogue. Moscow, AST Publishing House [in Russian].
5. Delyagin, M. G. (2003). World crisis: General theory of globalization: A course of lectures. 3rd ed., Rev. and add. Moscow, INFRA-M [in Russian].
6. Zadorozhna, O. G. (2018). Suchasne statehood: post-nonclassical methodology as the basis of anti-crisis transformations. Kharkiv, "Tochka" [in Ukrainian].
7. Zadorozhny, G. V. (2020). Humanism or Man-Eternity? Unomics about the saving global outlook (methodological essays). Kharkiv, VNNOO [in Russian].
8. Zadorozhny, G., Zadorozhna, O. (2015). Svidomost is a new subject of pratsi and the field of post-nonclassical people of intellectual science. *Ukraine: aspects of pratsi*, 3, pp. 21-32 [in Ukrainian].
9. Zadorozhny, G. V., Zadorozhnaya, O. G. (2019). Unomika. Prolegomena of the fateful integral science of the salvific deployment of humanity. Kharkiv, KhNU named after V.N. Karazin [in Russian].
10. Zadorozhny, G. V, Moskvina, A. O. (2010). Value competitiveness as a new stage of international competition. *Social Economy*, No. 1, pp. 106-133 [in Russian].
11. Zadorozhny, G. V. (2020). Human dimension as the basis of the scientific paradigm of human survival. Kharkiv, VNNOO [in Russian].

12. Mikhailov, Y. (2010). Requiem. A novel about a novel, or an affair with a novel. Metaphysical prose. Moscow, TEIS [in Russian].

13. Nazaretyan, A. P. (2012). Nonlinear future and the problem of life meanings. *Historical psychology and sociology of history*, Vol. 5, No. 2. Retrieved from <http://temnyjles.narod.ru/Nzrtn/Nelin.htm> [in Russian].

14. Toffler, E. (2005). War and anti-war: What is war and how to fight it. How to survive at the dawn of the XXI century. Moscow, AST: Transit kniga [in Russian].

15. Huntingtong, S. (2018). Who are we? Moscow, AST [in Russian].

16. Huntingtong, S. (2017). Clash of civilizations. Moscow, AST [in Russian].

17. Shulevsky, N. B. (2020). Eagle wisdom of Sophiasophia soars over Russia. *Philosophy of Economy*, No. 6, pp. 16-28 [in Russian].

18. Shulga, M. O. (2011). Drift to the curb. Twenty years of social change in Ukraine. Kyiv, LLC Drukarnya «Biznespolihraf» [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.01.2021

Формат цитування:

Задорожний Г. В. Консцієнтальна війна – провідна форма геоекономічного підкорення свідомості як нового предмету праці в умовах неоліберальної глобалізації. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 199-206. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).199-206](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).199-206)

Zadorozhny, G. V. (2021). Conscientious War is the Leading Form of Geoeconomic Subordination of Consciousness as a New Subject of Labor in the Context of Neoliberal Globalization. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (40), pp. 199-206. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).199-206](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).199-206)